

ΞΕΦΥΛΛΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΚΑΠΟΝ»... ΞΕΝΑΓΕΙ ΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΣΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗΣ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΘΕΜΕΛΗ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΝΕΟΤΕΡΕΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗΣ
akaratzafers@e-typos.com

Επί τρεις δεκαετίες ο Πέτρος Θέμελης ανασκάπτει αμειψίτην την αρχαία Μεσσήνη. Η «άγνωστη» αρχαία πόλη που παρέλαβε αποτελεί σήμερα κορυφαίο διεθνή αρχαιολογικό και τουριστικό προορισμό αλλά και πρότυπο διαχείρισης. Το λεύκωμα «Αρχαία Μεσσήνη» των εκδόσεων «Καπόν» μάς ξενάγει στο χρονικό της ανασκαφής και στα νεότερα επιτεύγματά της.

Οι επισκέπτες του αρχαιολογικού χώρου έγιναν και μάρτυρες της «αναγέννησής» του, χρόνο με τον χρόνο. Εβλεπαν να αναδύεται από το χώμα μια από τις μεγαλύτερες πόλεις της αρχαιότητας στον ελλαδικό χώρο. Με άριστο πολεοδομικό σύστημα, θέατρο, στάδιο, γυμνάσιο, μασσωλεία, ιερά, ιδιωτικές κατοικίες, αμέτρητα γλυπτά... Όλα αυτά μαζί συνθέτουν σήμερα ένα αρχαιολογικό σύνολο, ιδιαίτερα εντυπωσιακό. Το εμβαδόν του είναι 300 στρέμματα και το μήκος του 1,5 χιλιόμετρο!

Επαμεινώνδας

Ιδρυτής της πόλης ήταν ο Επαμεινώνδας. «Υστερα από συνεχείς πολέμους και εκτοπισμούς, ο πολυπαθός λαός της Μεσσηνίας κατάφερε να ανακτήσει και πάλι την ανεξαρτησία του με την ίδρυση της Μεσσηνίας στους πρόποδες της Ιθώμης το 369 π.Χ.», γράφει ο Πέτρος Θέμελης.

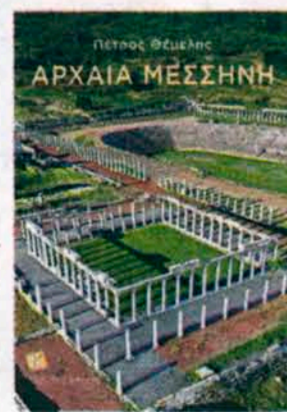
Η πόλη ήταν γνωστή κυρίως από την περιγραφή του Πausανία ο οποίος την επισκέφτηκε μεταξύ 155 και 160 μ.Χ., περίπου πέντε αιώνες από την ίδρυσή της και τρεις αιώνες μετά την κατάκτηση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους. Η αρχαιολογική σκαπάνη αποκάλυψε τα μνημεία που περιγράφει ο αρχαίος περιηγητής, αρκετά από τα οποία παρουσιάζονται, για πρώτη φορά, στην παρούσα έκδοση μετά την αναστήλωσή τους, με καινούργια φωτογράφιση.

Ο κ. Θέμελης επισημαίνει ιδιαίτερα «το ταφικό μνημείο Κ3 με την πανύψηλη κωνική στέγη και το αγγείο στην κορυφή της, το Πρότυλο με το αέτωμά του, το Στάδιο ολοκληρωμένο μαζί με την Παλαίστρα και όλες τις στοές του. Η αρχαία Μεσσήνη δεν έχει παρουσιαστεί με τόση πληρότητα πουθενά αλλού», υπογραμμίζει ο ανασκαφέας στον Ελεύθερο Τύπο της Κυριακής.

Τα μνημεία και τα σημαντικότερα γλυπτά αποτυπώνονται με πλήθος φωτογραφιών. Μαζί με τα σχέδια και τις εντυπωσιακές αεροφωτογραφίες βοηθούν τον αναγνώστη να κατανοήσει τη σπουδαιότητα και την ομορφιά της αρχαίας πόλης αλλά και τη σύνδεσή της με τη γοητευτική φύση της περιοχής, στοιχείο που προσδίδει στον χώρο χαρακτήρα μοναδικού αρχαιολογικού πάρκου.

Η αρχαία Μεσσήνη δεν έχει παρουσιαστεί με τόση πληρότητα πουθενά αλλού
ΠΕΤΡΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

Info
«ΑΡΧΑΙΑ ΜΕΣΣΗΝΗ»
ΠΕΤΡΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

ΣΕΛΙΔΕΣ | 144
ΕΙΚΟΝΕΣ | 196
ΕΚΔΟΣΕΙΣ | «ΚΑΠΟΝ»

Το κούφο του Θεάτρου μετά την αναστήλωσή.

Αποψη της στοάς του Γυμνασίου με την κυκλική επίστεψη, τον δωρικό κίονα που έφερε τον ανδριάντα του Αριστομένη και δίπλα το μνημείο των ασπίδων.

Αποψη του Εκκλησιαστήριου.

Η ψηφιδωτοεισμένη αίθουσα με την επιγραφή του αναγνώστη Παράμονου.

Τα... κομμάτια Ιστορίας που ανέδειξε η αρχαιολογική σκαπάνη

ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ της αρχαιολογικής σκαπάνης και οι ανακτιμένες «ψηφίδες» ιστορίας βοήθησαν να ανακαλύψουμε τα μυστικά της αρχαίας πόλης. Ιδού ορισμένα από αυτά:

Το όνομα: Η πόλη οφείλει το όνομά της «στην πρώτη μυθική προδωρική βασιλεία της χώρας, τη Μεσσήνη, κόρη του Αργείου βασιλιά Τριόπα και σύζυγο του Λάκωνα Πολυκάονα». Στη βασιλεία Μεσσήνη αποδίδεται, κατά την παράδοση, και η ίδρυση του ιερού του Δία Ιθώματα, στην κορυφή της Ιθώμης.

Το θέατρο: «Με πλάτος κοίλου 106,83 μ. και διάμετρο ορχήστρας 23,56 μ. εντάσσεται στην κατηγορία

των μεγάλων θεάτρων της κλασικής και ελληνιστικής αρχαιότητας, δίπλα σε αυτά της Επιδαύρου και της Μεγαλόπολης». Το θέατρο λειτουργούσε και ως χώρος πολιτικών συγκεντρώσεων όπως προκύπτει από κείμενα επιγραφής. «Στο θέατρο της Μεσσηνίας έλαβε χώρα η κρίση συνάντησης του Φιλίππου Ε' της Μακεδονίας με τον στρατηγό της Συμπολιτείας Αρατο τον Σικιόνιο το έτος 214 π.Χ., μία μέρα μετά τη λαϊκή εξέγερση και τη σφαγή των αξιωματούχων της πόλης και διακοσίων εύπορων πολιτών. Ο Αρατος κατάφερε να πείσει τον φιλόδοξο βασιλιά της Μακεδονίας να μην εκμεταλλευθεί την περίπτωση για να καταλάβει αφηνιαστικά την πόλη της Μεσσηνίας, όπως σχεδίαζε αρχικά».

Το θησαυροφυλάκιο και η δολοφονία του Φιλοποίμενος:

Ενας ορθογώνιος υπόγειος θάλαμος ήταν το θησαυροφυλάκιο της πόλης με σιδερένιους κρύκους στην άνω επιφάνεια του

καλύμματος για την ανάρτησή του με ανυψωτικό μηχανήμα. Στον χώρο αυτό «φυλασσόταν το πείρασμα από τους θησαυρούς της πόλης: τάλαντα χρυσού και αργύρου, πολύτιμα αντικείμενα καθώς και αργυρά και χρυσά κοσμήματα προϊόντα φόρων ή λείας πολέμων». Η ανυψολογική ιστορική αξία του ευρήματος σχετίζεται με τη δολοφονία του μεγάλου στρατηγού της Αχαϊκής Συμπολιτείας, Φιλοποίμενος του Μεγαλοπόλη που ήταν φυλακισμένος στον χώρο αυτό. «Η αδικαιοσύνη και βάρβαρη ενέργεια, που έλαβε χώρα το 183/2 π.Χ., σήμανε το τέλος όχι μόνο της αυτονομίας της Μεσσηνίας αλλά και της στρατιωτικής και πολιτικής της δύναμης». Ο πρωτογενής του εγκλήματος στρατηγός Δεινοκράτης αυτοκτόνησε ενώ «οι ενεχόμενοι στη δολοφονία συνεργάτες του συνελήφθησαν και βρήκαν οικτρό θάνατο διά λιθοβολισμού στη Μεγαλόπολη από το πλήθος των πολιτών που συνόδευε την κηδεία του Φιλοποίμενος». Η ανασκαφή έφερε στο φως ένα ακόμη άγνωστο κεφάλαιο της ίδιας ιστορίας. «Στη διαταραγμένη επίκλιση του υπογείου θαλάμου βρέθηκαν μεταξύ άλλων δύο αναδιπλωμένοι μολύβδινοι κατάδεσμοι (κατάρες), που αποτελούν μάρτυρες της τύχης του υπόγειου "θησαυρού" ο οποίος εγκαταλείφθηκε ως μισασμένος μετά τον τραγικό θάνατο του Φιλοποίμενος».

Η αρπαγή γλυπτών το 1928 για το Λούβρο και το παράπονο του ανασκαφέα

ΟΥΤΕ ΤΑ μνημεία της αρχαίας Μεσσηνίας γλίτωσαν της υφαρπαγής. Τα μέλη της Γαλλικής Επιστημονικής Αποστολής του Μορέως, που πραγματοποιήσαν ανασκαφές στην περιοχή το 1828, εντόπισαν και μετέφεραν στη Γαλλία γλυπτά που εκτίθενται σήμερα στο Λούβρο και απεικονίζουν τον Μ. Αλέξανδρο.

Πρόκειται για λίθινο ανάγλυφο του 3ου αι. π.Χ., με καμπύλη μορφή, στο οποίο ο Μακεδόνας στρατάρχης επιδίδεται έφιππος σε κυνήγι λέοντα, φορώντας καυσία (ο τυπικός μπερές των αρχαίων Μακεδόνων). Από το ίδιο κυκλικό ταφικό μνημείο ή θόλο, που τοποθετείται στην περιοχή του Σταδίου αλλά ακόμη δεν έχει ταυτιστεί, προέρχεται θραύσμα ανάγλυφου που σήμερα φυλάσσεται στο Μουσείο της Μεσσηνίας.

Αιτήματα

«Εντοπίσαμε ένα κομμάτι από ανάγλυφο του ίδιου μνημείου που δείχνει ένα σκύλο και τμήμα ελαφιού. Το ανάγλυφο είναι σμιλεμένο στην ίδια πέτρα και έχει την ίδια καμπυλότητα. Είμαστε βέβαιοι 100% πως ανήκει στο ίδιο γλυπτό. Οι Γάλλοι λένε ότι το πήραν με διαταγή του βασιλιά τους. Πώς έγινε αυτό, δεν μπορούμε να καταλάβω», απορεί ο κ. Θέμελης.

Ο ανασκαφέας εκφράζει το παράπονο του γιατί η γαλλική πλευρά δεν έχει ανταποκριθεί στο αίτημά του να στείλει στην Ελλάδα εκμαγείο του τμήματος του γλυπτού που κατέχει, «έστω γύψινο». «Δεν μου το έχουν στείλει, κωφεύουν. Ζήτησα να το πληρώσω, αλλά τίποτα ακόμη». Η αρχαία

Μεσσήνη δεν παινεύεται μόνο για τα μνημεία της, που ξαναείδαν το φως «σε μια δεύτερη ζωή», αλλά και για τους ανοιχτούς διαύλους που διατηρεί με την κοινωνία.

«Τα μνημεία όλων των εποχών και οι αρχαιολογικοί χώροι προστατεύονται αποτελεσματικότερα όταν αποτελούν μέρος της ζωής των πολιτών, όταν αναδεικνύονται σε παράγοντες οικονομικής ανάπτυξης, όταν δεν παραμένουν κενά κελύφη», σημειώνει στο προλογικό σημείωμα του τόμου ο ανασκαφέας και προσθέτει: «Οι επισκέπτες δεν μπορούν να μένουν έξω από τον φράχτη των αρχαιολογικών χώρων, να βλέπουν από μακριά τα αρχαία θέατρα. Μεταξύ των εταίρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης και της χώρας μας, επικρατεί η αντίληψη μιας νέας σχέσης μνημείου και κοινού».

Οι αρχαιολόγοι δεν είναι πια μονόπλευροι κλασικιστές, έχουν διευρύνει τον ορίζοντά τους στην εκτίμηση των μνημείων όλων των εποχών και έχουν αναγνωρίσει ταυτόχρονα τη μεγάλη οικονομική αξία του πολιτισμού».

Στο πλαίσιο αυτό η αρχαία Μεσσήνη πρωταγωνιστεί κάθε καλοκαίρι στα πολιτιστικά δρώμενα της Μεσσηνίας με ποιητικές εκδηλώσεις μουσικού, θεατρικού και εικαστικού χαρακτήρα.

Το μεγάλο κοινό που αγκαλιάζει αυτές τις εκδηλώσεις συμμετέχει και ως θεατής στη διαδικασία της ανασκαφής και της συντήρησης των μνημείων, ένα ακόμη προσωπικό στοιχείο του ανασκαφέα που κερδήθηκε. ■

ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΨΥΚΤΗΡΙΟ ΚΑΙ ΠΩΛΗΤΗΡΙΟ

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΥΣ ΑΠΟ 100 χιλιάδες επισκέπτες υποδέχτηκε πέρυσι ο αρχαιολογικός χώρος. «Όλοι φεύγουν ικανοποιημένοι γιατί ο χώρος είναι φρέσκος, κατανοητός και διδακτικός», λέει ο Πέτρος Θέμελης και προβλέπει ραγδαία αύξηση των επισκεπτών τα επόμενα χρόνια. «Ο χώρος παρουσιάζει αυξανόμενη δυναμική. Προβλέπω ότι θα ξεπεράσουμε όλους αρχαιολογικούς χώρους, παλαιότερους, σε επισκεψιμότητα». Παρ' όλα αυτά η Αρχαία Μεσσήνη στερείται βασικών υποδομών. Δεν διαθέτει ούτε πωλητήριο ούτε αναψυκτήριο. «Μηδέν πωλητήριο! Το δε αναψυκτήριο για δεύτερη χρονιά δεν είναι μισθωμένο», σημειώνει ο κ. Θέμελης. Τώρα, αν κανείς αναρωτηθεί πού δροσιάζεται ο κόσμος, μια απάντηση είναι... οι βρύσες! «Έχουμε μια βρύση και έναν αυτόματο πωλητή μπουκαλιών, αλλά τρέχα γύρευε. Πρέπει ο δήμος να τον ανακαλύψει και να έχει και διαθέσιμο κέρμα. Αντί να έχουμε ένα ωραίο αναψυκτήριο, να απολαύσει ο επισκέπτης τον καφέ του και κάτι άλλο, να ξεκουραστεί, να θαυμάσει τη θέα του χώρου. Για το πωλητήριο το ΤΑΠΑ λέει πως θα το φτιάξει αλλά τόσο χρόνια δεν το έχει κάνει. Μα πού ζούμε!».

Ο κ. Θέμελης τα λέει σαράτα: «Το κράτος πρέπει να βελτιώσει τις υποδομές για να βελτιώσει τα έσοδά του. Να βελτιώσει τη φύλαξη, την πυρασφάλεια». Κατά τα λοιπά, οι εργασίες στον χώρο δεν τελειώνουν ποτέ. Η αναστήλωση μιας στοάς στην Αγορά και οι αισθητικές επεμβάσεις στις όψεις κτιρίων που είχαν ανασκαφεί παλαιότερα, βρίσκονται αυτόν τον καιρό στο πρόγραμμα του ακουράστου αρχαιολόγου. ■

Αγαθή του Ψυχοπομπού Ερμή. Σχετίζεται με το ταφικό μνημείο Κ3.